

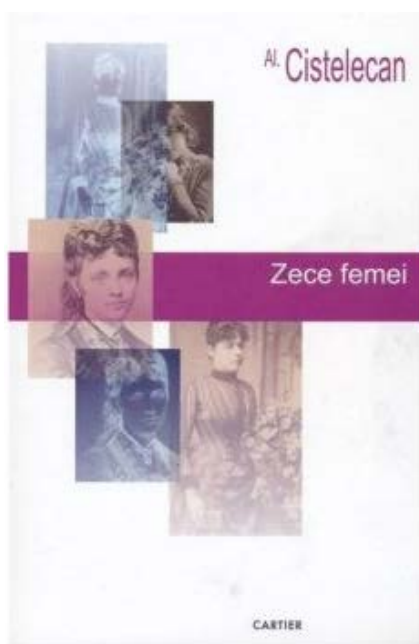
Al. Cistelean, Ten women, Publisher Cartier Chisinau, Collection „Cartier Rotonda” (eds. Em. Galaicu-Paun), First Edition, November, 2015, 160 p.

Al. Cistelean, Dix femmes, Éditeur Cartier Chisinau, Collection „Cartier Rotonda” (coord. Em. Galaicu-Paun), Premier Édition, Novembre, 2015, 160 p.

Al. Cistelean, Zece femei, Editura Cartier Chișinău, Colecția „Cartier Rotonda” (coord. de Em. Galaicu-Păun), Ediția I, noiembrie, 2015, 160 p.

Cristina SAVA

Ph. D. „Petru Maior” University of Tîrgu-Mures
cristinasava61@yahoo.com

Abstract

Al. Cistelean's volume „Ten Women” (2015) proposes as the central subject: The symbolist women poetry. Ten poets are placed in a top ten of the symbolist poetry, in terms of the literary history and the critical's poetry. The afterword is written by the literary critic, Ph. D. Ion Pop

Résumé

Le volume d' Al. Cistelean „Dix femmes” (2015) propose le thème central du Symbolisme poétique féminin. Le critique littéraire cherche de mettre les dix poètes dans un „top ten” du point de vue l'historien et de la poésie symboliste cultivée par elles. La postface est signé par le critique littéraire, le Professeur Dr. Ion Pop.

Abstrakt

Der Volumen von Al. Cistelean „Zehn Frauen” (2015) schlägt als zentral Thema die Symbolik der poetischen der Weiblichkeit vor. Der Literaturkritiker sucht nach eine einfacher Klärung, sowie nach Aktualisierung der zehn Dichter, mit speziellen kritischen Apparat und legt sie in den Top Zehn, im Hinblick auf die Literaturgeschichte und symbolistischen Dichtung, von diesen kultiviert. Der Nachwort wurde von der Literaturkritiker Professor Dr. Ion Pop unterzeichnet.

Rezumat

Volumul lui Al. Cistelean, „Zece femei”, propune, ca subiect central, simbolismul poetic feminin. Criticul literar readuce în atenție, folosind aparatul critic de specialitate, zece poete și le așază într-un top ten, din punctul de vedere al istoricului literar și a poeziei simboliste cultivate de acestea. Postfața este semnată de criticul literar, prof. univ. dr. Ion Pop.

Keywords: *the women poetry, the symbolism poetry, a critical point of view.*

Mots clés : *la poésie féminine, symbolisme poétique, critique littéraire.*

Schlüsselwörter: *weibliche Lyrik, Literaturkritik, symbolistischen Lyrik.*

Cuvinte cheie: *poezia feminină, simbolism poetic, critică literară.*

Ce aduce nou cartea criticului și istoricului literar Al. Cistelean, Zece femei ?

Critic de poezie și istoric literar, Al. Cistelean surprinde lectorul, și de data aceasta, cu meșteșugita discursivitate a raționamentului analitic, marcă a scriitorului în plenitudinea unei grafii irizante, sensibile și ironic-amabile. Autorul găsește „cheia” valențelor artei poetice de ieșire din conul de umbră al celor zece poete simboliste. Remarcantele note bibliografice desăvârșesc edificiul obiectivității și al rafinamentului *portraitiste*.

Volumul a apărut la Editura Cartier Chișinău, Colecția „Cartier Rotonda” (coord. de Em. Galaicu-Păun), Ediția I, noiembrie, 2015. Pregația și fascinația cuvântului combativ al autorului este notată în postfață de criticul și prof. univ. dr. Ion Pop: „De câțiva ani încoace, Al. Cistelean, admirat unanimitate pentru subtilele intuiții și judecăți privind spațiul poetic românesc, dar dedat, nu mai puțin, unui soi de mic narcisism ținând de o anume caligrafie manieristă a expresiei, a publicat în presa literară o suită de profiluri de doamne lirice transilvane, dezgropate din fișiere îngălbenite de bibliotecă, de unde nu le-a mai scos aproape nimeni și nici nu prea mai aveau șansa să fie scoase. /.../ presupusul temut călău suride și se amuză în timpul execuției, nu mai puțin atent la baletul său de pe eșafod ori la dexteritățile cu care-și mînuiește instrumentele chirurgicale. E, pe deasupra, un bonom și un tandru.” („România literară”, nr. 1-2/2015)

„Doamnele poetese nu trebuie să se mărite” (John Berryman) este moto-ul care deschide lectura cărții și, evident, stârnește, de la început, interesul pentru ceea ce urmează să fie așezat în terapia critică a autorului. Se pare că sentimentalismul vocilor feminine duce către o asemenea taxie. Al. Cistelean lăasă loc, abil și comprehensibil, judecății de valoare, potrivit căreia nu s-ar putea elimina nici ignoranța, nici pudoarea: „Acolo însă, în subsolul memoriei literare, bîntuie un consistent stol de *fete pierdute* (de care vom încerca să ne aducem aminte altă dată), multe dintre ele cu o viață interesantă (ba chiar palpitantă uneori), deși cu o operă destul de jalnică. Nici nu știi ce e mai de compătimit – ele sau *opera* lor [...] toate scriau în convenția sentimentală a epocii, cu mici efuziuni și multă duioșie și pudoare (chiar prea multă, dar vremurile erau riguroase la conveniențe.” (p. 7) Retoric ori nu, subconștientul face loc gândirii critice.

În *Simple precizări*, nu tocmai „simple”, printr-un comentariu singular, criticul susține că cele zece poete „nu sunt alese pentru opere de artă, deși unora nu le lipsesc. Prioritar a fost însă spectacolul feminității – ori doar al biografiei – lor. Unde am putut, am împletit acest spectacol cu o exigență modulată de artă.” [p. 9] Cert este că remarcabilul itinerar, pe care autorul îl propune și îl urmează în fidelitatea istoriei literare, fixează deopotrivă timpul istoric și timpul preocupărilor lirice ale celor zece poete, ceea ce stabilește borna identității creației acestora: „Simboliste (mai toate nevestele de simbolisti) vor face, după primul război sau în preajma lui, o dublă schimbare – una de artă și una de sensibilitate (ori doar de tupeu). Sunt primele poete pentru care exigența de artă trece înaintea celei de *sinceritate* a simțământului, așa că estetizarea poeziei feminine li se datorează aproape exclusiv. [...] Poate că poezia lor nu le-ar putea readuce în atenție, dar viața lor merită un film aparte.” (p. 9 și p. 12)

Fascinația discursului liric, provocator în sine, creează acel suspans, cu sau fără happy-end, în așteptarea *verdictului* pentru cele zece poete: „[...] poetesele de aici sînt, fără îndoială, niște temerare. Dacă n-au reușit, măcar au încercat să exerseze pe registre variate, unele strident nepotrivite. Nu s-au mai lăsat însă (cel puțin cele care vin din simbolism sau ajung acolo) doar în voia caierului de nostalgii și al șuvoiului de sentimente. Se lansează dincolo de efuziunea confesivă, își încoardă lira pe cît pot, știind parcă ceea ce știa și Bataille, și anume că *fără erotism și religie*,

psihologia nu este /.../ decât o traistă goală – iar poezia una și mai goală.[...] La urma urmei, cele zece femei de aici sînt, totuși, poete.” (p. 13) Firește, fiecare, din cele zece, cu „undelemnul” liric „din candela” sa.

Modul în care textul istoric și cel poetic fac subiectul studiului de portrete literare, considerentele acuității critice dau succesiunea capitolelor. Titlurile sugestive, sympathetic restrânse din exigenta instrumentare obiectivă, ar putea constitui „harta” simbolismului poetic: *Poeta Riria*, *Prima doamnă* (Elena Farago), *Natalia-femeia drog* (Natalia Negru), *O aventuristă* (Alice Călugăru), *Neveste simboliste I* (Claudia Millian), *Amante devotate* (Otilia Cazimir), *Prințesa poetă și spioană* (Lucia Alioth), *Neveste simboliste II* (Agatha Grigorescu-Bacovia), *Basarabeanca electrică* (Olga Cantacuzino) și *Neveste simboliste III* (Sanda Movilă). Acestea sunt protagonistele *filmului* „în regia” autorului; o regie, extrem de minuțios gândită, care susține jocul de *mise-en-scène* a osârdiei poetelor propuse pentru *ieșirea din ascundere*.

Urmând succesiunea sumarului, cea dintâi, *Poeta Riria* e interesantă ca personaj de comédie literară, consideră criticul: „a făcut amuzamentul criticii de pe la 1900” (scriind la începuturi, și ale ei și ale literaturii respective, „compuneri delicate pentru albume”, [...] rămîne exponentul comic și tragic al personajului A. D. Xenopol). Elena Farago intră în top cu toate notele nostalgice aburite, un amalgam de stări în contratimp à la Emily Dickinson, nu însă și poezia sa, se subliniază în analiza de text, ocupând locul de *Prima doamnă a poeziei* (cu precizarea): „prima cronologic; [...], căci acesta e un titlu-ștafetă” (p. 28). Ca în orice melodramă, de Hollywood, cum observă scriitorul, Natalia Negru, *femeia drog* (ori „femeia fatală fără vină” - remarca lui G. Călinescu), este „ca toate femeile fatale, de altfel, mari producătoare de victime, dar și ele, la rîndul lor, victime; [...]” (p. 45); poeta experimentează cam de toate: „[...] idilă suavă, seducție cu strategie, iubire ca-n poezie, maternitate dedicată și apoi patimă cu răvășire funestă.” (p. 46) Pentru temperamentul vulcanic, neconsumat, ar fi avut o șansă în poezie însă are parte de un ironic *laudatio*: „Mare păcat că Natalia nu s-a folosit de el și în poezie. Dintre toate poetele noastre ar fi fost cel mai în drept să scrie o poezie de *mantis religiosa*.” (p. 106) Aicei Călugăru i se atribuie „calificativul” de *aventuristă*, în sensul saltului liric: „dar cel mai spectaculos salt din posteminescianism și sămănătorism în modernism [...] nu doar probă radicală, ci și imediată de infidelitate și trădare.” (p. 62); unui timp nevaforabil, în a publica, îi urmează un alt timp, al scrierii: „unde-i intensitatea mai mare, unde ritmul e pură frenezie și senzațiile spasm, acolo vrea ea să participe; [...] Principiul senzual e, firește, principiu de concret, dar și principiu pasional. [...] Și nu-i vorba de tupeul tematic sau atitudinal, ci de tupeul de artă. [...] îl avea mai ales pe cel din urmă.” (pp. 76-79 și p. 83) „Sentința” dată este fără drept de apel: „[...] Alice rămîne cea mai aprigă iubită din poezia noastră; o adevărată năprasnă erotică.” (p. 83) Nevestele devotate, din literatură, au un numitor comun adus în vers cu valeităși dintre cele mai emfatic. Claudia Millian (*Neveste simboliste I*) aplică „juisauța senzuală, de fapt, adevăratul (ei) talent”, nefiind „maestră de patimi și pasiuni. Dar de mreje senzuale, cu siguranță.” (p. 100); Agatha Grigorescu-Bacovia (*Neveste simboliste II*), în toată devoțiunea imitativă a soțului, este „un caz strict - și dramatic - de bovarism” (p. 134), dorindu-și cu ardoare să fie „un bacovian”; Sanda Movilă (*Neveste simboliste III*), între poete, „nu e cea mai neînsemnată. Dimpotrivă a știut să sucească simbolismul în direcții dizolvante, dar inteligent speculate [...] Sanda e mai poetă acolo unde se ascunde, [...], unde bovarismul ei structural se poate desface nestînjinit.” (p. 159) După vizibila amprentă de farmec limpid și umor nemilos, lăsat cu jovialitate la adresa femeilor *symboliste*, ce s-ar putea spune despre „amante devotate”? Biografiile de neveste paroxistice și absolute fac obiectul supliciului; bunăoară, Otilia Cazimir (*Amante devotate*) chiar dacă „așteaptă destul de mult pînă la debutul editorial [...] Îi merge bine și se umple de premii și medalii” [p.105]. În „instanța” criticului se decide: „Dacă n-ar fi cărțile pentru copii, cele de *redescoperire emoțională a iatacului copilăriei* (și care constituie cea mai originală parte a liricii Otiliei Cazimir, după Al. Piru⁸⁸), contractul Otiliei cu poezia s-ar putea considera expirat sau desfăcut.” (p. 117). În cazul Luciei Alioth (*Prințesa poetă și spioană*), remarcată doar datorită „prestației psihologice din poezia ei², fiindcă nicio altă romîncă n-a făcut atîtea aroganțe în poezie și n-a profesat la modul ostentativ, ba încă și cu un orgoliu suveran, *dragostea-vanitate*” (p.118),

pentru singura și întâia dată, criticul intervine (aici) cu un fel de resemnare acidă în însăși exigența „titlului”: „Se cade însă să pretindem consecvență și perseverență unei prințese?!” (p. 124). Cea din urmă, dintre *cele zece*, Olga Cantacuzino (*Basarabeanca electrică*), „poetă (româncă de-a noastră) căreia Valery voia să-i facă *analiza personalității din punct de vedere matematic*, scrie „o poezie de *nostos*, neoclasicistă, își transpune nostalgiile în reverii de memorie numai că extrem de descriptive și de migăloase /.../ de-subiectivizate, categorializate mai degrabă decât personalizate.” (p. 142) Niciunde, ca în dreptul acesteia, *invenția de cuvinte* nu creează o reacție critică mai gravă: „Ah, Olga! Olga! Ce-ai făcut și ce puteai face !!” (p. 143). Distribuția *filmului* este completă; *cele zece* femei-poete și-au jucat rolul cu propriul *dat*.

Volumul *Zece femei*, prin volubilitatea documentarului literar, tonul științific al expunerii, transparența livrescă a criticii, reprezintă o reală contribuție în valorificarea poeziei cultivate în literatura română. Arta caligrafierii aparte, exersată de Al. Cistelean, este ancorată în *amplitudinea informației, simțului analitic, originalității vocației literare, impecabilei tehnicalități - o reală profesie de credință* care-i înobilează portretul de critic ideal.

Bibliografie

Al. Cistelean, *Zece femei*, Editura Cartier Chișinău, Colecția „Cartier Rotonda”(coord. de Em. Galaicu - Păun), Ediția I, noiembrie, 2015, p. 160.